

5. Психологический словарь / Под ред. В.П.Зинченко, Б.Г.Мещерякова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ПедагогикаПресс, 1996. – 440с.
6. Старовойт Л.В. Аплікація як засіб всебічного та гармонійного розвитку дошкільників / Л.В. Старовойт// Zbiór raportów naukowych. „Pedagogika. Nauka wczoraj, dzis, jutro (30.05.2015 – 31.05.2015) – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. – P.9-11

А. Коваль,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент І. Барановська

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ХУДОЖНЬОЇ ОБДАРОВАНОСТІ В ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Обдарованість – це сукупність здібностей, що дозволяють індивіду досягти вагомих результатів в одному або декількох видах діяльності. Ця якість формується і проявляється в діяльності. «Під обдарованістю дитини розуміють вищу, ніж у її однолітків, спроможність до навчання і більш виражені творчі прояви, здатність до видатних досягнень у будь-якій соціально значущій сфері людської діяльності», – зазначає Н. Лейтес. Обдарованими дітьми можна назвати тих, які, за оцінкою досвідчених фахівців, демонструють високі досягнення чи мають потенціал творчого розвитку.

Відродження та розвиток суспільства України значною мірою залежить від творчості, активності та ініціативи його членів. Соціальна практика вимагає все більшої кількості людей, які творчо мислять, здатні створювати матеріальну й духовну культуру, пропонувати нові ідеї, винаходи, технології. Тому серед усіх психолого-педагогічних проблем найактуальнішою є організація процесу розвитку творчих здібностей особистості, зокрема, виховання обдарованих дітей. Актуальність дослідження зумовлена соціальною значущістю даної проблеми, а також логікою розвитку досліджень у галузі психології та педагогіки творчості та обдарованості. Вченими обґрунтовано системність детермінації творчих здібностей (О.Матюшкін, О.Кульчицька, М.Смульсон); визначено структурні компоненти (В.Давидов, С.Максименко, В.Моляко), досліджено параметри креативного середовища як чинника розвитку творчих здібностей (В.Дружинін, А.Коваленко, Д.Леонт'єв, Я.Пономар'єв). Науковці впевнені у думці, що творчі здібності та творчий потенціал – передумови для визначення системотворчих характеристик обдарованої особистості.

Мета статті – розкрити особливості розвитку художньої обдарованості молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Творчість особистості дитини молодшого шкільного віку пов'язана з її творчими здібностями. Проблема творчих здібностей особистості розглядається науковцями з різних наукових підходів: діяльнісного (О.Леонтьєв, С.Рубінштейн, В. Моляко), функціонального (В.Крутецький), суб'єктного (В.Пономарьов, В.Моляко, С. Сисоева) і когнітивного (Ф. Баррон, Дж.Гілфорд, Е.Торренс). Фундаментальну розробку проблема здібностей особистості одержала в працях С.Рубінштейна, насамперед у плані розвитку, формування здібностей, а пізніше – у плані виявлення їхньої психологічної структури. Природа здібностей особистості дитини молодшого шкільного віку трактується з точки зору діяльнісного, функціонально-генетичного і суб'єктного підходів. Представники діяльнісного підходу (Л. Виготський, С. Рубінштейн, Б. Теплов та ін.) розглядають здібності особистості як властивості чи особливості, що зумовлюють успішність виконання діяльності [1, с. 58].

В. Моляко зазначає, що здібності – це тісне поєднання задатків, постійний розвиток у діяльності і їх проникнення до ядра структури особистості. Компонентами структури є: біофізіологічні (задатки); сенсорно-перцептивні; інтелектуальні й розумові можливості; емоційно-вольові чинники; високий рівень створення нових образів, фантазія, уява. У сучасній літературі компонентний склад творчих здібностей особистості дитини молодшого шкільного віку тлумачиться неоднозначно. Дослідники виділяють різні складові творчих здібностей особистості.

Науковцями обґрунтована необхідність формування здібностей особистості дитини молодшого шкільного віку у процесі навчання, виховання і розвитку. При цьому їхній розвиток відбувається ефективніше за умови врахування як генетичних передумов, так і соціокультурних впливів середовища. Загальновизнаним є положення про те, що «здібності формуються в діяльності», проте у сучасних наукових вивченнях значна увага приділяється особливостям психічної організації суб'єкта, тобто потенційним резервам особистості, від яких залежать творчі досягнення. На підставі проаналізованих пошукувань можна стверджувати, що здібності – це стійкі індивідуально-властивості особистості, які є необхідною внутрішньою умовою її успішної діяльності. Задатки як анатомо-фізіологічні особливості нервової системи дитини молодшого шкільного віку є природною основою функціонування здібностей особистості, але з категорією «здібності» не ототожнюються. Синтез понять «здібності» і «творчість» зумовив робоче визначення творчих

здібностей особистості як комплексу індивідуально-науково-психологічних властивостей, що є суб'єктивними умовами успішного виконання творчої діяльності. Аналіз дозволив визначити розуміння інтегративного характеру творчих здібностей особистості дитини молодшого шкільного віку, в якому переплітаються мотиваційні, когнітивні, евристичні, операційні чинники [4, с. 138].

Більшість вчених визначають, що обдарованість – це комплексне явище, що містить елементи спадковості, певну сукупність задатків та різних видів здібностей, властивості темпераменту, вплив зовнішніх чинників (навчання, виховання), творчий підхід до вирішення більшості завдань, особливий вид мотивації, активну життєву позицію тощо, які можуть розвиватися та проявлятися впродовж усього життя.

В. Щорс розрізняє такі види обдарованості дітей:

– художня обдарованість в галузі: акторської майстерності, літератури, музики, мистецтва, скульптури тощо .

– творча обдарованість. Творча діяльність приносить дітям радість відкриття. Іншими словами, для дітей, на відміну від дорослих, творчість є життям;

– соціальна обдарованість – це виняткова здатність вибудовувати довготривалі конструктивні взаємовідносини з іншими людьми [5, с. 53].

У спілкуванні з однолітками обдарована дитина майже завжди бере на себе роль керівника та організатора колективних ігор та справ.

Д. Богоявленська та О. Кульчицька пропонують класифікацію обдарованості за формами прояву:

1. *Явна та прихована.* Форма прояву обдарованості виявляється як явна, що спостерігається в діяльності дитини яскраво й чітко та прихована – виявляється в прихованій, завуальованій формі.

2. *Потенційна й актуальна.* Ступінь сформованості обдарованості може бути потенційним тому, що представляє певні можливості, потенціал для високих досягнень, але не реалізований у момент діяльності та в силу їхньої функціональної недостатності, актуальним – виявлена, очевидна обдарованість, тобто помічена психологами, батьками. Дітей, які демонструють цей вид обдарованості, називають талановитими.

3. *Рання та пізня.* Особливості вікового розвитку говорять про те, що обдарованість може проявлятися як у дитинстві, так і зрілому віці, тому є рання – пізня обдарованість.

4. *Загальна та спеціальна.* Критерій широти проявів у різних видах діяльності припускає поділ за індивідуально-психологічними особливостями

людини, що виражають її готовність до оволодіння видами діяльності, успішного засвоєння та виконання – за здібностями. О. Кульчицька вважає, що основу обдарованості складають здібності до конкретної професійної або допрофесійної діяльності (спеціальна обдарованість) і загальні психічні якості високого рівня розвитку: сенсорні, інтелектуальні, вольові (загальна обдарованість) [2, с.9].

Риси обдарованих дітей:

1. Оволодівають досить швидко знаннями і зберігають їх: засвоюють головне; швидко і відповідно реагують; критично оцінюють і ставлять питання, переносять вивчене на нову ситуацію.

2. Продовжують, перетворюють і передають ідеї, думки: зберігають логічну послідовність думок; користуються широким словниковим запасом, мова добірна й гнучка.

3. Мають високі показники абстрактного мислення: вміють узагальнювати; розділяють причини й наслідки; визначають взаємозв'язки.

4. Обдаровані – переборювачі труднощів: покладаються на себе, якщо зустрічаються з ускладненнями; наполегливо шукають вихід із ситуації.

5. Обдаровані – винахідники й творці: люблять експериментувати; використовують метод спроб і помилок.

6. Люблять незалежність.

7. Легко пристосовуються до нової ситуації: приймають потребу змін; передбачають наслідки; оптимістично зустрічають перешкоди; радо зустрічають нові ідеї, думки.

8. Фізичні риси обдарованих: енергійні; вільні від невротичних напружень [3].

Художньо обдарована людина (дитина, підліток, юнак) має розвинену мотиваційну складову (у якій ведучу роль відіграє творча активність, енергопотенціал, нестримний внутрішній потяг до самореалізації), емоційно-ціннісне ставлення до світу (чутливість до світу, увага до власного внутрішнього світу та інших людей) та креативність (критичність мислення, уява, генерування ідей). Як правило, художньо обдарованим дітям властива емоційна чутливість, увага до внутрішнього світу інших людей, вони мають багатий емоційно-асоціативний досвід, розвинене образне мислення, схильність до фантазування. Вони часто є оригінальними у поведінці та спілкуванні, використовують особливі способи спілкування з дорослими й однолітками, виявляють високий рівень здібностей спілкуватися не лише словесно, а й за допомогою невербальних засобів (міміки, жестів, інтонації тощо). Ці діти випереджають однолітків у моральному розвитку, активно

прагнуть добра, справедливості, правди, виявляють інтерес до всіх духовних цінностей. Не уникають вони відповідальності, пред'являють високі вимоги до себе, самокритичні; не люблять, коли до них ставляться із захопленням, обговорюють їхню винятковість, талановитість

Художня обдарованість – виявляється у високих досягненнях молодших школярів у художній діяльності, музиці, танцях, живописі, скульптурі, сценічній діяльності. Дитина виявляє великий інтерес до візуальної інформації; в деталях запам'ятовує побачене; проводить чимало часу за малюванням та ліпленням; усвідомлено будує композиції картин чи малюнків; роботи оригінальні.

Висновки. Отже, художню обдарованість потрібно розвивати з раннього віку. Впізнати її дуже легко, оскільки дитина легко сприймає на слух та відтворює музичні ритми, вдало komponує кольори, швидко розвивається.

Література

1. Барко В. Як визначити творчі здібності дитини? / Барко В., Тютюнников А. – К. : Новий світ, 2001. – 126 с.
2. Кульчицька О.І. Соціальне середовище у розвитку обдарованості // Обдарована дитина. – 2004. – № 8. – С. 2-9.
3. Обдаровані діти: виявлення, навчання, розвиток. URL: <https://familytimes.com.ua/dity-i-shkola/obdarovani-dity> Дата звернення: 31. 03. 2020 р.
4. Савчин М. Вікова психологія : навч. посіб. / Савчин М., Василенко Д. – Дрогобич : Коло, 2000. – 367
5. Щорс В.В. Як не помилитися у виявленні ранньої обдарованості дитини / В.В. Щорс // Обдарована дитина. – 2007. – №3. – С.53-62.

Т. Коваль,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри мистецьких дисциплін дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА МУЗИЧНИХ ПІСЕННО-ОБРЯДОВИХ ТРАДИЦІЯХ ПОДІЛЛЯ

Постановка проблеми. Завдання національного відродження, гуманізації освіти, орієнтації її на духовні цінності висуває нові вимоги до професійної підготовки вчителів предметів художнього циклу. Пріоритетні напрями удосконалення педагогічної освіти передбачають упровадження культурологічних підходів, досягнення естетичної спрямованості викладання дисциплін, розширення музичного досвіду студентів. Сприяти духовному